

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЛАНДШАФТОЗНАВСТВА

THEORETICAL FOUNDATIONS OF LANDSCAPE SCIENCE

УДК 911.2:911.53]: 0014

DOI: 10.31652/2786-5665-2026-9-11-19

Денисюк Г. І.

доктор географічних наук, професор, професор кафедри географії
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, Україна
grygden@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0002-0941-9217>

Канська В. В.

кандидат географічних наук, доцент кафедри географії
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, Україна.
vikanska@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-6051-1035>

Коптєва Т. С.

доктор філософії (PhD), доцент кафедри суспільно-економічних дисциплін і географії
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, Україна
koptevatania36@hnpu.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0001-9405-1674>

ТЕРМІНОЛОГІЯ АНТРОПОГЕННОГО ЛАНДШАФТОЗНАВСТВА

Анотація. Мета – розглянути правомірне використання усталених та нових термінів і понять в антропогенному ландшафтознавстві. У процесі дослідження використано, переважно, методи аналізу та узагальнення, а також вчення про антропогенні ландшафти. Зазначено, що ландшафтознавці мало приділяють уваги понятійно-термінологічному апарату своєї науки, особливо у процесі розвитку антропогенного ландшафтознавства. Зокрема, це стосується навіть таких базових термінів як «ландшафт» із класичного ландшафтознавства і «природно-антропогенний ландшафт» із антропогенного ландшафтознавства. Доведена неправомірність використання терміну «природно-антропогенний ландшафт». Звернено також увагу на спроби заміни уже усталених в антропогенному ландшафтознавстві термінів на нові не міняючи їх змісту. Особливо це стосується терміну «селитєбний ландшафт» та бажанням замінити його новотвором «поселєнський ландшафт». У зв'язку з тим, що антропогенне ландшафтознавство в Україні розвивається активно, проблема формування його понятійно-термінологічного апарату буде актуальною і у майбутньому. Особливо це буде стосуватися таких термінів та їх змісту, як бєлігеративний (від лат. – *beliqero* – як вести війну), воєнно-фортифікаційні, оборонні ландшафти та інші. Зазначено, що оновлення й збагачення термінології антропогенного ландшафтознавства процес неминучий. Однак спеціальну лєксикє необхідно запроваджувати обґрунтовано.

Ключові слова: антропогенне ландшафтознавство, понятійно-термінологічний апарат, природно-антропогенний ландшафт, селитєбний ландшафт, розуміння, використання.

Denysyk Hryhoriy, Kanska Viktoriia, Koptieva Tetiana. TERMINOLOGY OF ANTHROPOGENIC LANDSCAPE STUDIES

Abstract. Every scientific discipline, as it develops its terminological framework, seeks to refine its concepts ever further. However, new terms often lack any substantive meaning. The aim is to examine the appropriate use of established and new terms and concepts in anthropogenic landscape studies. The research primarily utilised methods of analysis and generalisation, as well as the theory of anthropogenic landscapes. It is noted that landscape scientists pay little attention to the conceptual and terminological apparatus of their discipline, particularly in the development of anthropogenic landscape science. An analysis was carried out of the 'disease' of neologism regarding the invention of new names for phenomena and concepts that already have established terms. It is shown that such 'more precise words' do not enrich the theory of anthropogenic landscape studies and contribute nothing of substance. In particular, this applies even to such basic terms as 'landscape' from classical landscape studies and 'natural-anthropogenic landscape' from anthropogenic landscape studies. The inappropriateness of using the term 'natural-anthropogenic landscape' has been demonstrated. Attention has also been drawn to attempts to replace terms already established in the field of anthropogenic landscape studies with new ones without altering their meaning. This applies in particular to the term 'settlement landscape' and the desire to replace it with the neologism 'settlement landscape'. Given that anthropogenic landscape studies are developing rapidly in Ukraine, the issue of establishing its conceptual and terminological framework will remain relevant in the future. This will particularly concern terms and their meanings such as 'belligerent' (from the Latin *beliqero* – to wage war), 'military-fortification', 'defensive landscapes' and others. It is noted that the process of updating and enriching the terminology of anthropogenic landscape studies is inevitable. However, specialised vocabulary must be introduced in a well-founded manner.

Keywords: anthropogenic landscape studies, conceptual and terminological apparatus, natural-anthropogenic landscape, settlement landscape, understanding, use.

Актуальність дослідження. Незважаючи на не надто сприятливі історичні обставини й, особливо негаразди, що спіткали Україну після набуття нею незалежності, українську наукову термінологію розбудовано чи не для всіх галузей сучасного знання. У першій чверті XXI ст. вона задовольняє практичні потреби суспільства й розвивається у тому ж темпі, що і сама наука. Звичайно, цей розвиток не позбавлений окремих перешкод та ускладнення. Це знайшло своє відображення у численних публікаціях про потребу очистити термінологію від слів-покрутів, не потрібних росіянізмів та англіцизмів, ширше застосовувати питомі словотвірні моделі. Ще у 1908 році І. Огієнко у книзі «Українська граматична технологія» зауважив: «...у нас, що ні письменник, то свій власний правопис, що ні вчений – своя власна термінологія» (Огієнко, 1908 с. 14). Це зауваження не лише не витратило своєї значущості, але й набуває з кожним роком більшої актуальності. «Хвороба термінотворення» виявляється: у перенасиченні текстів малозрозумілими й зайвими термінами (це стосується й рисунків, які часто розуміють лише їх автори); у невиправданому залученні термінів інших, навіть не суміжних, у нашому випадку з ландшафтознавством, наук; у вигадуванні (це найпоширеніше) нових назв для явищ і понять, що вже мають узвичаєні терміни. Ці три тенденції серйозно перешкоджають науковій комунікації й викликають тривогу. На жаль, це стосується й антропогенного ландшафтознавства, де поряд із уже усталеними термінами й поняттями почали вживати різноманітні сполуки з однаковим значенням. Розпочалися так звані «ігри у нові слова». У зв'язку з цим, виникла потреба діагностувати «хворобу термінотворення» в антропогенному ландшафтознавстві, хоча би на прикладі окремих назв і понять, що вже мають узвичаєні терміни.

Аналіз попередніх досліджень. В Україні антропогенне ландшафтознавство активно розвивається з 80-тих років XX ст. Як у кожній новій науці появились численні нові терміни й поняття, що закономірно детально аналізу, яких поки-що мало. Перший на це звернув увагу В.П. Коржик і розпочав полемі-

ку щодо вживання терміна «антропогенний» чи «антропічний» (Коржик, 1978). Дещо пізніше було звернено увагу на абсурдність таких «нових» понять і термінів в антропогенному ландшафтознавстві як «природно-антропогенний» ландшафт і процес «антропогенно-сільськогосподарський» ландшафт, «штучний» ландшафт тощо (Денисик, 1998). Детальніше ландшафтознавчу термінологію розглянуто у статті «Ігри у нові слова в ландшафтознавстві» (Денисик, 2000). Є цікаві публікації, що частково зачіпають понятійно-термінологічний апарат антропогенного ландшафтознавства у В.М. Пашенка (2000), М.Д. Гродзинського (2008), Ю.Г. Тютюнника (2019) та ін.. У полеміку щодо цього питання включилися і географи-суспільники. Зокрема, розглядали проблему змісту й обсягу поняття «антропогенний ландшафт» та запропонували «власну тричленну систематику порушених людським чинником ландшафтів» (Кисельов, 2018 с. 107). Серед географів-суспільників є й такі, які вважають, що антропогенні ландшафти доцільніше було би називати антропоцентричними, а «найголовніше, що потрібно зробити, це поступово відмовитись від вживання словосполучення «антропогенний ландшафт, яке дискредитує географію як науку» (Сонько, 2005. с. 24). Наявність різних думок щодо понятійно-термінологічного апарату антропогенного ландшафтознавства, навіть фахівців із суміжних до ландшафтознавства наук, свідчить про активний розвиток цієї науки. А хто, врешті-решт, правий, покаже лише час упродовж якого буде розвиватися антропогенне ландшафтознавство.

Мета дослідження: Здійснити аналіз правомірного використання в антропогенному ландшафтознавстві усталених і нових термінів та понять, показати їх значущість у подальшому розвитку цієї молоді в Україні науки.

Методи дослідження. У процесі дослідження правомірного використання понятійно-термінологічного апарату в антропогенному ландшафтознавстві використано, переважно два методи: *аналізу* – що дав можливість здійснити аналітичний огляд численних літературно-картографічних матеріалів

стосовно теми дослідження не лише фахівців з антропогенного ландшафтознавства, але й суміжних наук та *узагальнення* – за допомогою якого висловлено власне бачення сучасного стану понятійно-термінологічного апарату в антропогенному ландшафтознавстві, його правомірності застосування та можливостей зменшення наявних недоліків. Крім цього, використано й *результати консультацій* щодо окремих термінів та понять антропогенного ландшафтознавства із науковцями Вінницької школи антропогенного ландшафтознавства.

Результати дослідження. Кожна конкретна наука, не є виключенням й антропогенне ландшафтознавство, розвиваючи термінологічний апарат, прагне дедалі більше уточнювати свої поняття. При цьому, якщо науковий текст, до краю насичений термінами, повинен мати й велике змістове навантаження. Однак, прискіпливий аналіз виявляє, що за цими новотворами ніякого нового змісту чи специфічних відтінків зазвичай немає – вони лише штучно ускладнюють авторську думку. Виникає цікаве (небезпечне?) становище, коли термінів побутує більше, ніж реально існує понять. Нажаль, це уже спостерігається і у процесі розвитку таких молодих в Україні науках, як ландшафтознавство (з 50-х років ХХ ст.) та антропогенне ландшафтознавство (з 80-х років ХХ ст.).

Природно, якщо новим терміном позначають щойно відкрите явище чи поняття. Однак важко визнати природним безпідставне термінізування тих звичних предметів, структур, дій, явищ та ознак, які досі називалися простими іменниками, прикметниками та дієсловами. Ні в якому разі не можна заперечувати необхідності такого важливого *терміна*, як «ландшафт». Однак, уже з початку (60-70-ті роки ХХ ст.) активного розвитку ландшафтознавства, синонімами терміну «ландшафт» є хора, геохора, географічний аспект, елементарний ландшафт, природний район, округ, тип території, геоекоз, географічний комплекс, природно-географічний комплекс, природний територіальний комплекс, геосистема, геореал та ще частіше вживані – «пейзаж» і «краєвид». Часто аналізуючи ландшафтознавчу літературу другої

половини ХХ–початку ХХІ ст. переважно зазначеними термінами, не завжди зрозуміло про що мовиться. Інколи це стосується й окремих ландшафтознавчих карт і картограм, рисунків та графіків у статтях, котрі, мабуть, зрозумілі лише їх автором. Після таких новацій виникає питання: «А що потім?». Від терміну «хора» – «хороутворюючі» чи «хоротвірні» процеси? Як можна зрозуміти таке визначення: «Район: геохора топологічної розмірності, однаково, що топогеохора»? Мабуть, пояснення зайве. Відрадно, що в українській географічній літературі такі «шедеври» зустрічаються усе менше.

Не кращий стан із *поняттям* «ландшафт». Різноманіття визначень, теоретичні змагання між провідними географами і ландшафтознавцями та відповідними науковими школами, наводить навіть частину географів-природників, а тим більше широкий загал, на справедливую думку про те, що у ландшафтознавстві немає чіткого розуміння поняття «ландшафт». Врешті решт, поки-що узгодили та використовують у процесі природничо-географічних та ландшафтознавчих досліджень три варіанти – ландшафт як поняття загальне, регіональне й типологічне.

Метою створення польсько-українського та українсько-польського словника базових термінів та понять з ландшафтознавства була спроба обґрунтувати й у подальшому використовувати географами і ландшафтознавцями поняття «ландшафт» у єдиному розумінні (*Pixling, Руденко та ін. 2015*). Не зовсім вдале визначення поняття «ландшафт» у цьому виданні є, однак єдиного підходу до його розуміння серед науковців так і немає і не може бути. Серед науковців географів та ландшафтознавців України, а також у різних сферах наукової та господарської діяльності, переважає загальне розуміння поняття «ландшафт» детально зхарактеризоване в оригінальному двохтомному дослідженні М.Д. Гродзинського (*Гродзинський, 2005*).

Не краще становище в понятійно-термінологічному апараті й антропогенного ландшафтознавства(АЛ), яке виокремилось із класичного ландшафтознавства наприкінці ХХ ст. й активно розвивається на почат-

ку ХХІ ст. понятійно-термінологічні недоліки в антропогенному ландшафтознавстві зумовлені не стільки його витоками з класичного ландшафтознавства, скільки небажанням ознайомитися з фундаментальними працями з АЛ, а не лише критичними зауваженнями щодо нього. Як результат – нерозуміння сутності антропогенного ландшафту й, відповідно, основ антропогенного ландшафтознавства.

Географам і ландшафтознавцям мабуть не варто доказувати, що на початку ХХІ ст. в Україні скрізь переважають антропогенні ландшафти і їх дослідження є пріоритетними. При цьому понятійно-термінологічний апарат є однією з ознак їх реально пізнання й розуміння. Тим більше, аналітичний огляд сучасних природознавчих публікацій показує, що майже 90% із них присвячені дослідженням антропогенізованої природи й антропогенним ландшафтам. Натуральних (первісних) ландшафтів в Україні залишилось 2.0-2.5%. Наукових досліджень з класичного ландшафтознавства уже майже немає.

Антропогенне ландшафтознавство наука молода, розвивається і буде розвиватися у майбутньому активно, особливо у післявоєнні роки коли необхідно буде формувати в Україні не просто ландшафт, а національний, з регіональними відтінками, ландшафт. Це означає, що понятійно-термінологічний апарат антропогенного ландшафтознавства потрібно удосконалювати й, до певної міри, оновлювати. Його основою залишаються терміни й поняття класичного ландшафтознавства. Щодо нових, притаманних, переважно, спеціальній лексиці антропогенного ландшафтознавства, то їх необхідно розглянути детальніше.

Помічено, що автори, які досліджують справді складний матеріал, намагаються писати просто, не вдаючись до рідкісної чи незрозумілої лексики. У них немає мотивів необґрунтовано ускладнювати виклад (П.А. Тутковський, О.М. Маринич, П.Г. Шищенко).

Натомість термінологія задля термінології поширена у тих публікаціях, зміст яких доволі елементарний і самоочевидний, або

там, де вирішують, давно вирішені проблеми. У цій статті не хочеться спинятися на тих «хворобах» термінотворення, які спричинені іншомовними впливом, а на тих які зумовлені незнанням елементарних основ антропогенного ландшафтознавства, та невисокою (широко надіємось на покращення) термінологічною культурою окремих авторів. Необґрунтовано вигадані терміни не збагачують понятійного фонду науки, а призводять до його безпідставного самоускладнення. Невже так важко зрозуміти, навіть «географу» або «ландшафтознавцю» абсурдність використання таких термінів як «антропогенно-сільськогосподарський ландшафт», «антропогенні селитебні ландшафти»? Хіба селитебні або сільськогосподарські ландшафти можуть бути не антропогенними? «Штучний ландшафт», «інтегральний ландшафт» – хіба вони створені із штучних (пластмаса, метал, скло і т.п.), а не з природних матеріалів. Однак, варто зазначити, що такі словосполучення у публікаціях українських ландшафтознавців тепер зустрічаються значно менше.

Серед невдалих, однак поширених в антропогенному ландшафтознавстві, термін «природно-антропогенний ландшафт». Науковці – природничники й, особливо, ландшафтознавці, не хочуть вдуматися у зміст поняття цієї невдалої словосполучення. По-перше: незрозуміло, чому протиставляються природні і антропогенні геокомпоненти та ландшафтні комплекси та розділяють їх на дві окремі групи. Антропогенні геокомпоненти й ландшафти – це лише одна із генетичних природних груп ландшафтно-оболонки Землі, як і тектонічні, вулканічні, кліматичні, біотичні тощо. Різниця між ними лише у походженні. По-друге: антропогенні ландшафти і геокомпоненти (за рідкісним виключенням) на створені із штучних – пластикових, скляних, металевих, бетонних та інших не природних матеріалів, а тому вони *теж природні!* Звідси, термін «природно-антропогенний» теж саме, що «масло-масляне». Невже це так важко зрозуміти. Сучасні (геокомпоненти) ландшафти – це триєдина, тісно взаємодіючих і взаємозалежних між собою груп природних геокомпонентів і ландшафтів (рис.1).

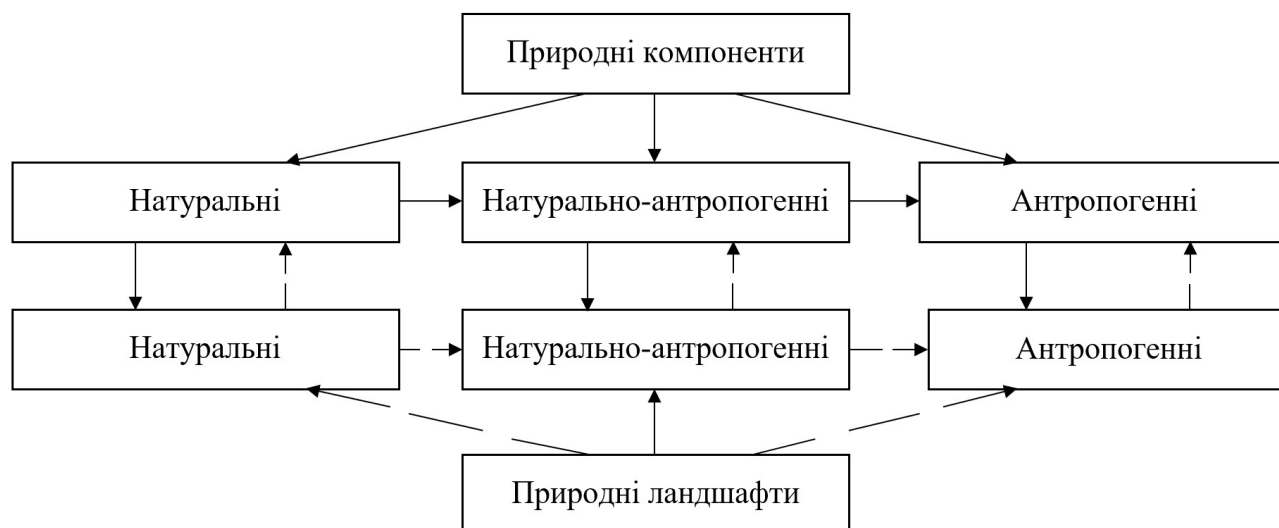

Рис. 1. Структура і взаємозв'язки між природними геокомпонентами і ландшафтами

Щодо подібності та не завжди коректного використання термінів «антропогенний» і «антропогенізований» ландшафт, Ю.О. Кисельов зауважив таке: «поширений у літературі термін «антропогенізований» являє собою тавтологію, оскільки другий корінь слова – ген– і суфікса –із– у цьому разі означають приблизно те ж саме» (Кисельов, 2018 с. 108). Терміни і поняття «антропогенний» і «антропогенізований» ландшафт не ідентичні й мають різне смислове значення. Ландшафт може зазнати антропогенізації, однак ще не бути антропогенним до тих пір, поки в ньому не буде корінним чином змінений хоча би один із геокомпонентів. Натуральний степ, після одно-дворазового розорювання, або натуральний лісовий масив після 1-2 вирубок, ще не є антропогенними, хоча й зазнали антропогенізації. *Антропогенізація – процес, антропогенний ландшафт – його результат.*

Крім використання невдалої словосполучки «природно-антропогенний ландшафт» в антропогенному ландшафтознавстві є спроби замінити уже усталені терміни на нові, не міняючи їх змісту. Серед таких термін «селитебний» ландшафт.

Ландшафти заселених територій або селитебні (від слова «селити», «селитися») ландшафти займають особливе місце в структурі антропогенних ландшафтів. Разом з дорожніми ландшафтами вони формують

основний каркас АЛ будь-якого регіону, а люди і техніка, що тут знаходяться – основне джерело їх подальшого розвитку. Селитебні ландшафти, зокрема сучасний варіант розвитку міських ландшафтів – урболандшафти, науковці географі-природничники й ландшафтознавці, частково й фахівці інших наук, досліджують активно. Природньо, що й термін «селитебний ландшафт» одержав загальне визнання і має визначення у географічній енциклопедії України (Гриневецький, 1990 с. 256-257). Поряд з цим уже усталеним терміном, частина науковців-географів почали використовувати словосполучку «сельбищний ландшафт». При цьому поява ці терміни мають «засолена територія».

Перший аргумент проти вживання пізнішого терміну базується на одному з головних принципів термінології: якщо новий термін є, а нового поняття за ним немає, то це не більше, ніж гра у слова. Одна з найважливіших вимог до розбудови термінології – не замінювати без доконечної потреби вже усталені назви. Усталеною вважається назва, письмово зафіксована відповідним словником (фаховим чи тлумачним) або енциклопедією (також фаховою чи загальною). Найавторитетнішим арбітром у цій суперечці є статті у «Географічній енциклопедії України» під назвою: «ландшафт селитебний» (Гриневецький, 1990, с. 256-257), «селитебна зона» (Клюшниченко,

1993, с. 172-173) і відсутність у них будь-яких словосполучень з прикметником «сельбищний». Академічні словники та енциклопедії – це взірці нормативності, правильності мови. Нове запозичення дістає права громадянства лише тоді, коли його включено до такого видання.

Другий аргумент «проти» полягає у тому, що жодна терміносистема не повинна плодити назви-синоніми. Такі лексичні явища, як синонімія, омонімія, паронімія, тобто будь-яка варіативність, яка доречна й бажана у художньому стилі, недопустима у сфері термінології, тому що порушує головну ознаку терміну – його смислову прозорість, чіткість, однозначність. Найкращим виходом з такої ситуації є прибирання одного із синонімів – зазвичай того, який виник пізніше. Аксіома ідеальної термінології твердить: $1=1$, тобто «одне поняття має один мовний знак для вираження» і навпаки – «одне слово мусить називати лише одне поняття».

Отже, дотримання основних принципів термінології вимагає категоричного вибору між «селитебний» і «сельбищний». Допускати рівноправне вживання обох назв – означає свідомо долучатися до руйнування системи ландшафтознавчої термінології. І у цьому протистоянні беззаперечні переваги на боці першого терміну як такого, що виник значно раніше і головне – зафіксований фаховим академічним виданням України.

Варто також зазначити, що при спробах утворити термін «сельбищний ландшафт» зовсім не враховані мовні чинники. Це неприпустимо при творенні нового терміну, оскільки термінологія – лише мовна підсистема, яка підпорядкована усім загальномовним універсальним нормам (орфоепічним, орфографічним, граматичним, лексичним). А вживання прикметника «сельбищний» у ролі терміна порушує низку обов'язкових норм. По-перше, обидва слова – і мотивуюче, і мотивоване – відносяться до застарілої лексики, на що вказує академічний «Словник української мови» в 11 томах: сельбище, *заст. Поселення. Приклад з худ. літератури: На цім місці (у Сімферополі) було грецьке сельбище Неаполіс. О. Вишня.* Прикметник «сельбищний» не зафіксований цим словником, але він при тому

цілком нормативний і вписується в загальну модель творення українських прикметників з суфіксом -н-. Однак творення нових слів, тим більш – термінів, на базі застарілої лексики, що вийшла з активного уживання, яка незвичайна й почасти незрозуміла сучасному мовцю, не може бути визнане прогресивним явищем при усій повазі до чистоти української мови. Отже, найголовніша претензія до цього утворення – воно має затемнене, непрозоре значення через свою застарілість і маловживаність.

Крім того, новостворений термін має легко вимовлятися, бути милозвучним, як цього потребують орфоепічні норми нашої мови. Це досягається шляхом рівномірного поєднання у складі приголосних і голосних звуків, чому не відповідає слово «сельбищний», яке вимовляється [сел'бищний], тобто має збіг спочатку 2-х, а потім – 3-х приголосних в основі, що нетипово і небажано для української мови. За такої будови і вимови цей термін геть позбавлений перспективи увійти у міжнародну термінологічну систему, а це обов'язково має враховуватися при створенні нової термінологічної назви.

Отже, аргументи проти поширення термінологічної сполуки «сельбищний ландшафт» досить вагомі: це порушення як загальномовних, так і власне термінологічних вимог до новоутворень. І немає ніякої користі у тому, щоб засмічувати й так далеку від досконалості ландшафтознавчу термінологію синоніми-дублікати. Це стосується не лише терміну «сельбищний», але й «поселенський» ландшафт (чому не «заселенський», «виселенський», «переселенський») та інших. Критичні зауваження щодо назви «селитебні», терміну «селитьба», як російськомовних не є обґрунтованим. «Селитьба» - слово староруське, а не російське.

Зазвичай такі заміни обґрунтовують пошуками найточнішого слова. Насправді «найточніші слова» виявляються синонімами традиційних, широковідомих термінів. Вони не збагачують теорії новими знаннями й нічого присутнього не вносять. Збільшують кількість синонімів, не збільшуючи кількість понять. Унаслідок цього дерево пізнання, образно кажучи, уподібнюється до старезного дуба,

в якого листя щороку змінюється, а стовбур із гілками лишається тим самим і догори вже не росте. Природно, що будь-який дослідник має право запропонувати новий, потрібний науці, зокрема й ландшафтознавству термін, плодити псевдо терміни чи терміни – перейменування – такого права в нього немає.

Висновки. Заміна традиційних термінів у ландшафтознавстві, особливо антропогенному, повинна бути природною, необхідною, вона має закріплювати нові здобутки й успіхи науки. Сьогодні ж термінологічний «свербіж» набуває самодостатнього характеру й значно випереджає поширення знань. Якщо новий термін є, а нового поняття за ним немає, вживання терміну перетворюється на зловживання. Вимога давати точне визначення ландшафтознавчому терміну – не якийсь там голий логіцизм, а неодмінна умова побудови наукової теорії як ландшафтознавства, так і будь-якої природничої науки. Бо якщо виявиться, що базовий, ключовий термін теорії позначає порожнє місце, тоді й сама теорія завалиться, подібно до будинку, зведеного на річковій кризі.

Зазвичай, науковець-природничник, особливо ландшафтознавець, як людина творча, має цілковите право на свободу самовираження, на своє наукове «я». Однак, необхідно враховувати не лише потреби автора, а й інтереси читачів, яким потрібна думка, висловлена ясно й чітко. Називання того самого поняття у ландшафтознавстві (згадайте

термін «ландшафт») різними словами спантеличує читача, адже він може подумати, що мовиться про різні речі. Синонімів слів: елемент – в хімії, мінерал – в геології, ґрунт – в ґрунтознавстві, клімат – у кліматології немає або майже немає. Хіба це «простіші» науки за ландшафтознавство? Можливо дійсно запроваджувати непотрібні та смішні новотвори у ландшафтознавстві залишимо тим, хто нічим іншим відзначитися не може.

Ми не проти запровадження нових термінів і понять у будь-якій науці, зокрема й у антропогенному ландшафтознавстві. Оновлення й збагачення термінології – неминучий процес. Він відображає успіхи наукового пізнання світу. Поняття у ландшафтознавстві постійно розвиваються, і часом виникає потреба давніший менш удалий термін замінити на новий (як писав М. Рильський, «нове життя нового прагне слова»). Однак це не означає, що спеціальну лексику можна запроваджувати за принципом «мені так заманулося». Яку користь можуть дати ландшафтознавчі терміни, якщо їхнє вживання обмежується працями одного автора й навіть фахівці не розуміють, чим вони відрізняються від традиційних ландшафтознавчих термінів? Якщо, наприклад, промисловий виробник забруднює шкідливими відходами довкілля, на нього накладають штрафні санкції. Чи недоцільно так само вчиняти й з авторами, які захаращують наше ландшафтознавство непотрібними новотворами?

Список використаних джерел

- Гриневецький, В. Т. (1990). Ландшафт селитебний. Географічна енциклопедія України. В 3-х т. Київ. Українська енциклопедія. Т.2. 256-257.
- Гродзинський, М. Д. (2005). Пізнання ландшафту: місце і простір: монографія. У 2-х т. Київ. Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет». Т. 1. 503.
- Денисик, Г. І. (1998). Антропогенні ландшафти Правобережної України: монографія. Вінниця. Арбат. 289.
- Денисик, Г. І. (2000). Ігри в нові слова у ландшафтознавстві. Ландшафти і сучасність. Збірник наукових праць. Київ – Вінниця. Вид-во «Гіпаніс». 62-64.
- Денисик, Г. І. & Кізюн А. Г. (2012). Сільські ландшафти Поділля: монографія. Вінниця. ПП «ГД «Едельвейс і К». 200.
- Денисик, Г. І. & Атаман Л.В. (2022). Ландшафти воєнного походження: термінологія та її використання

- в туризмі. Війна та туризм. Київ, ТОВ «Геопринт». 232-234.
- Казаков, В. Л. (2005). До основних проблем антропогенного ландшафтознавства. Наук. записки ВДПУ імені Михайла Коцюбинського. Серія: Географія. №10. 5-11.
- Кисельов, Ю. О. (2018). До проблеми змісту й об'єму поняття «антропогенний ландшафт». Географія та екологія: наука і освіта. Умань. ВПЦ «Візаві». 106-108.
- Кисельов, Ю. О. (2017). Деякі термінологічні аспекти проблеми антропогенного перетворення ландшафтів. Екологія – шляхи гармонізації відносин природи та суспільства. За ред. д.е.н. О.О. Непочатенко. Умань. Редакційно-видавничий відділ УНУС. 12-14.
- Клюшниченко, С. С. (1993). Селитебна зона. Географічна енциклопедія України. В 3-х т. Київ, Українська енциклопедія ім. М.П. Бажана. Т.3. 172-173.
- Коржик, В. П. (1978). До питання класифікації змінених геокомплексів. Фізична географія та геоморфологія. Вип. 19. 17-22.
- Міхелі, С. В. (2014). Українське ландшафтознавство: витоки, становлення, сучасний стан: монографія. Київ. Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова. 416.
- Огієнко, І. (1908). Українська граматична термінологія. Київ. Б.в. 136.
- Пащенко, В. М. (1999). Методологія постнекласичного ландшафтознавства: монографія. Київ. СП «ІНТЕРТЕХНОДРУК». Т.1. 503.
- Петлін, В. М. (2006). Концепція сучасного ландшафтознавства: монографія. Львів. Видавництво ЛНУ імені Івана Франка. 351.
- Рихлінг, А., Андрейчук В., Руденко, Л. & Чехній В. (2015). Польсько-український та українсько-польський словник базових термінів та понять з ландшафтознавства. Бяла Подляска – Київ. Agencja Reklamowa «TOP». 106.
- Селігей, П. О. (2007). Сучасне термінотворення: симптоми та синдроми / Мовознавство. №3. 48-61.
- Сенько, С. П. (2005). Антропогенез та адміністративно-територіальна реформа. Теоретичні, регіональні, прикладні напрями розвитку антропогенної географії та ландшафтознавства. Матеріали II Міжнародної наукової конференції. Кривий Ріг. Видавничий дім. 22-24.
- Тютюнник, Ю. Г. (2019). Ландшафт і ландшафтність. Київ, ІЕЕ НАН України. 124 с.
- Шищенко, П. Г. (2024). Географічні назви: закон, геолінгвістичний аспект, природна та історична відповідність. Українське географічне товариство. Вінниця. ТОВ ТВОРИ. 215-225.

References

- Hrynevets'kyu, V. T. (1990). Landshaft selytebnyu. Neohrafichna entsyklopediya Ukrayiny. V 3-kh t. Kyuyiv. Ukrayins'ka entsyklopediya. T.2. 256-257.
- Hrodzysn's'kyu, M. D. (2005). Piznannya landshaftu: mistse i prostir: monohrafiya. U 2-kh t. Kyuyiv. Vydavnycho-polihrafichnyu tsestr «Kyuyivs'kyu universytet». T. 1. 503.
- Denysyk, H. I. (1998). Antropohenni landshafty Pravoberezhnoyi Ukrayiny: monohrafiya. Vinnytsya. Arbat. 289.
- Denysyk, H. I. (2000). Ihry v novi slova u landshaftoznavstvi. Landshafty i suchasnist'. Zbirnyk naukovykh prats'. Kyuyiv – Vinnytsya. Vyd-vo «Hipanis». 62-64.
- Denysyk, G. I. & Kizyun A. G. (2012). Rural landscapes of Podillia: monograph. Vinnytsia. PP “TD “Edelweiss and K”. 200.
- Denysyk, G. I. & Ataman L. V. (2022). Landscapes of military origin: terminology and its use in tourism. War and tourism. Kyiv, Geoprint LLC. 232-234.
- Kazakov, V. L. (2005). To the main problems of anthropogenic landscape science. Scientific notes of the Mykhailo Kotsyubynskyi VDPU. Series: Geography. No. 10. 5-11.
- Kysel'ov, YU. O. (2018). Do problemy zmistu y ob'yemu ponyattya «antropohennyu landshaft». Neohrafiia ta ekolohiia: nauka i osvita. Uman. VPTs «Vizavi». 106-108.
- Kysel'ov, YU. O. (2017). Deyaki terminolohichni aspekty problemy antropohennoho peretvorennya landshaftiv.

- Ekolohiya – shlyakhy harmonizatsiyi vidnosyn pryrody ta suspil'stva. Za red. d.e.n. O.O. Nepochatenko. Uman'. Redaktsiyno- vydavnychy viddil UNUS. 12-14.
- Klyushnychenko, YE. YE. (1993).* Selytebna zona. Heohrafichna entsyklopediya Ukrayiny. V 3-kh t. Kyiv, Ukrayins'ka entsyklopediya im. M.P. Bazhana. T.3. 172-173.
- Korzhyk, V. P. (1978).* Do pytannya klasyfikatsiyi zminenykh heokompleksiv. Fizychna heohrafiya ta heomorfolohiya. Vyp. 19. 17-22.
- Mikheli, S. V. (2014).* Ukrayins'ke landshaftoznavstvo: vytoky, stanovlennya, suchasnyy stan: monohrafiya. Kyiv. Vyd-vo NPU imeni M.P. Drahomanova. 416.
- Ohiyenko, I. (1908).* Ukrayins'ka hramatychna terminolohiya. Kyiv. B.v. 136.
- Pashchenko, V. M. (1999).* Metodolohiya postneklasychnoho landshaftoznavstva: monohrafiya. Kyiv. SP «INTERTEKHNOODRUK». T.1. 503.
- Petlin, V. M. (2006).* Kontsepsiya suchasnoho landshaftoznavstva: monohrafiya. L'viv. Vydavnytstvo LNU imeni Ivana Franka. 351.
- Rykhlinh, A., Andreychuk, V., Rudenko, L. & Chekhniy V. (2015).* Pol's'ko-ukrayins'kyy ta ukrayins'ko-pol's'kyy slovnyk bazovykh terminiv ta ponyat' z landshaftoznavstva. Byala Podlyaska – Kyiv. Agensja Reklamowa «TOR». 106.
- Selihey, P. O. (2007).* Suchasne terminotvorennya: symptomy ta syndromy / Movoznavstvo. №3. 48-61.
- Sen'ko, S. P. (2005).* Antropohenez ta administratyvno-terytorial'na reforma. Teoretychni, rehional'ni, prykladni napryamy rozvytku antropohennoyi heohrafiyi ta landshaftoznavstva. Materialy II Mizhnarodnoyi naukovoyi konferentsiyi. Kryvyy Rih. Vydavnychy dim. 22-24.
- Tyutyunnyk, YU. H. (2019).* Landshaft i landshaftnist'. Kyiv, IEE NAN Ukrayiny. 124 s.
- Shyshchenko, P. H. (2024).* Heohrafichni nazvy: zakon, heolinhvistychnyy aspekt, pryrodna ta istorychna vidpovidnist'. Ukrayins'ke heohrafichne tovarystvo. Vinnytsya. TOV TVORY. 215-225.

*Статтю надіслано до редколегії 20.03.2026 р.
Статтю рекомендовано до друку 08.04.2026 р.*